

دلایل شکست بزرگ اوپک در گفت وگو با دکتر سلطانی، کارشناس اقتصاد انرژی | چرا اوپک و غیراوپک به توافق نرسیدند؟

سیگنال اولیه را رنگه داده بود؛ بدترین نشست تاریخ اوپک رقم خورد چرا که روسیه و عربستان به توافق لازم نرسیدند. روسیه ادامه همکاری با اوپک را رد کرد و این چنین بود که سقوط آزاد قیمت نفت رکورد یازده ساله را شکست.

علیرضا سلطانی، استاد دانشگاه و کارشناس اقتصاد انرژی نیز معتقد است با توجه به موضوع شیوع کرونا و کاهش تقاضای نفت انتظار میرفت این توافق میان اوپک و غیر اوپک تمدید شود اما نشانه های سختی دستیابی به چنین نتیجه ای از پیش روشن بود. با اعلام عدم توافق میان اوپک و اوپک پلاس قیمت پیش خرید نفت در کانال 40 دلار قرار گرفت، اما دلیل عدم دستیابی به توافق پس از چهار سال چه بود؟ مشروح مصاحبه سلطانی با خبرآنلاین درباره دلایل شکست بزرگ یا رقم خوردن بدترین نشست اوپک بنا بر اعلام بیژن زنگنه، وزیر نفت ایران در پی می آید.

“شکست بزرگ” عنوانی است که بسیاری از ناظران سیاسی و اقتصادی برای اجلاس اخیر اوپک به کار می برند. چرا شکست بزرگ؟

اوپک و به عبارت دقیق تر اوپک پلاس، پس از ۴ سال نتوانست به توافق جامعی برای کاهش تولید نفت اعضا دست پیدا کند. قیمت نفت در پی بروز و شیوع ویروس کرونا به خصوص در چین و کشورهای آسیایی به شدت

در ۲ ماه گذشته پایین آمده بود و انتظار می رفت با توجه به کاهش تقاضا، کشورهای عضو اوپک به همراه کشورهای تولید کننده نفت غیر اوپک در اقدامی فوق العاده، دست به کاهش تولید نفت بزنند تا مانع از کاهش بیشتر قیمت ها در بازار شوند اما چنانکه در یادداشتی با عنوان "چالش اوپک؛ کرونا یا روسیه" هم منتشر شد، پیش بینی کردم که دستیابی به این هدف در اجلاس ۱۷۸ اوپک، بسیار سخت است چرا که از قبل از برگزاری اجلاس نشانه هایی مبنی بر عدم همکاری کشورهای غیراوپک برای ان کاهش وجود داشت و عملا هم اتفاق افتاد.

چرا کشورهای غیرعضو اوپک با اوپک همکاری نکردند؟

پاسخ: کشورهای تولیدکننده نفت غیراوپک و به عبارت دقیق تر روسیه (چون روسیه راهبری این گروه از کشورها را در موضوع اوپک در دست دارد)، در از قبل و در این اجلاس معتقد بودند که کاهش های قبلی تولید به خصوص کاهش اخیر یعنی یک میلیون و هفتصد هزار بشکه نفت اعتبار دارد، فعلا برای مقابله با کاهش قیمت نفت ناشی از ویروس کرونا، کافی است و با توجه به زودگذر بودن این ویروس و اثرگذاری موقت آن بر بازار نفت نیازی به کاهش بیشتر نیست. البته این موضع باعث شد که توافق قبلی یعنی کاهش ۱.۷ میلیون بشکه ای هم که یک ماه دیگر اجرای آن به پایان می رسد (ابتدای آوریل ۲۰۲۰ / اواسط فروردین ۹۸)، هم تمدید نشود و این امر، شکست اوپک را بزرگتر کرد و پیام منفی را به بازارهای جهانی مخابره کرد که باعث کاهش ۱۰ درصدی قیمت نفت در یک روز شد که در سال های اخیر بی سابقه است. چنانکه گفتم نشانه های این وضعیت از قبل هم مشخص بود.

این نشانه ها چه بود؟ توضیح بیشتری می دهید.

با شیوع ویروس کرونا از ابتدای بهمن ماه در چین، قیمت نفت در پی کاهش تقاضا در چین روبه کاهش گذاشت. در این میان کشورهای اوپک به خصوص عربستان سعودی که از این کاهش قیمت زیان زیادی را متحمل می شود، به صورت مکرر درخواست برگزاری اجلاس فوق العاده اوپک و غیراوپک را داشت و در این زمینه رایزنی های زیادی را انجام داد اما علی رغم موافقت ضمنی کشورهای اوپک، روسها به دلیل اینکه مایل به کاهش تولید نفت نبودند و سیاست مشترکی را با اوپک در این زمینه دنبال نمی کنند، مایل به برگزاری این اجلاس فوق العاده نبودند و بنابراین این اجلاس برگزار نشد تا اجلاس فصلی که در اجلاس فصلی هم علنا با سیاست جامعه اوپک مبنی بر کاهش ۱.۵ میلیونی بشکه تولید نفت که سهم غیراوپک به خصوص روسیه ۵۰۰ هزار بشکه بود، مخالفت کردند.

آیا خود کشورهای عضو اوپک به مانند سال های نه چندان دور و بدون کشورهای غیراوپک نمی توانستند سیاست کاهش تولید را برای جلوگیری از کاهش بیشتر قیمت ها به اجرا گذارند؟

خیر. به دو دلیل این اقدام در شرایط فعلی و در کوتاه مدت اثر بخشی لازم را بر بازار نفت و جلوگیری از کاهش قیمت نفت ندارد. اول اینکه به لحاظ روانی حداقل ۴-۵ سالی است که بازار جهانی نفت به سیاست هماهنگ اوپک و غیراوپک عادت کرده و در عمل این همکاری تبدیل به یک متغیر واحد برای اثرگذاری در بازار نفت شده است. به عبارت دیگر بازار جهانی نفت دیگر به پدیده اوپک و غیراوپک با هم عادت کرده است. حال اگر یک طرف این پدیده یعنی غیراوپک با اوپک همراه نباشد، این به معنای فروپاشی اتحاد میان اوپک و غیراوپک است و اتفاقاً در کوتاهمدت اثر منفی بیشتری بر بازار نفت خواهد داشت. بنابراین شاید در شرایط فعلی حفظ ظاهر وحدت اوپک و غیراوپک به نفع طرفین به خصوص اوپک باشد تا این سازمان بتواند در آینده و در شرایط عادی اعتبار مجدد و به ذات خود را بدست آورد. عامل دوم، کشورهای تولید کننده نفت غیراوپک در حال حاضر سهم بالایی در تولید نفت جهانی (تقریباً یک دوم اوپک) دارند و عدم مشارکت آنها در کاهش تولید، تاثیری واقعی بر هدف جلوگیری از کاهش قیمت نفت ندارد.

با این تفسیر، همکاری اوپک با غیراوپک را باید از ابتدا، اشتباه دانست؟

اصل همکاری میان اوپک و غیر اوپک و به عبارت بهتر روسیه، اشتباه به نظر نمی رسد. به هر حال در سال های اخیر که پدیده اوپک پلاس با حضور اوپک و غیراوپک شکل گرفته، اثرگذاری کشورهای تولید کننده نفت بر بازار نفت خصوصاً در مقابل با سیاست های یکجانبه و سودجویانه ترامپ در حوزه نفت، به سود آنها بوده است اما باید در نظر داشت که این پدیده و به عبارتی وحدت میان روسیه و اوپک نمی تواند به شکل کنونی پایدار و ماندگار باشد و این مساله به زیان اوپک است چرا که همانطور که در سوال قبلی اشاره کردم چند سالی است که اعتبار اوپک در بازار جهانی نفت با همکاری روسیه و دیگر کشورهای تولید کننده غیراوپک، شناخته شده و اعتبار ذاتی و مستقل و سابق اوپک کمرنگ شده است و این به سود اوپک نیست.

این همکاری چگونه باید باشد که به سود اوپک و اعضای آن باشد؟

همکاری اوپک با روسیه و دیگر کشورهای تولید کننده غیراوپک باید سازمان یافته و تضمینی باشد. همان سازوکاری که در اوپک وجود دارد که تصمیمات اوپک باید به اجماع برسد و منافع مشترک واقعی میان طرفین وجود داشته باشد. این شرایط هم اکنون وجود ندارد و من

احتمال ایجاد یک همکاری جامع، تضمینی و بلندمدت میان اوپک و کشورهای غیرتولید کننده به خصوص روسیه را کم پیش بینی می کنم.

چرا روسیه و کشورهای اوپک نمیتوانند به این همکاری جامع و بلندمدت دست پیدا کنند؟ به عبارت دیگر آیا با اجلاس اخیر اوپک، همکاری فعلی روسیه و اوپک پایان یافته است؟

این همکاری می تواند به صورت کج دارو مریز ادامه پیدا کند چا اینکه روسها این شرایط را شاید بهتر به سود خود بدانند. منتها نکته ای که باید به آن اشاره کرد این است که روسیه و کشورهای عضو اوپک ذاتا، منافع مشترکی با محوریت نفت ندارند. اول ذخایر نفتی روسیه زیاد نیست و روسها بیشتر بر حوزه گاز متمرکز هستند. دوم، روسیه با توجه به داعیه ابرقدرتی و سیاست های متنوع و کلانی که در حوزه های مختلف مانند سیاسی، امنیتی، اقتصادی و بین المللی دنبال می کند، به نفت و ابزار نفت نگاه متفاوتی نسبت به کشورهای اوپک دارد هرچند نگاه اقتصادی نفت هم برای آنها و برای شخص پوتین اهمیت دارد اما آنها نگران این هستند که از وابسته شدن بیش از حد به نفت در حوزه های دیگر دچار آسب شوند. بنابراین نفت را در قالب و چارچوب سیاست های کلان خود دنبال می کنند، سوم، هدف روسیه از همکاری با اوپک صرفا حراست از قیمت نفت نبوده بلکه اهداف سیاسی و امنیتی زیادی را به خصوص در رقابت با آمریکا دنبال می کنند. روسها دنبال اعمال نفوذ در اوپک و حتی راهبری آن برای افزایش توان رقابتی خود با آمریکا هستند و این می تواند برای اوپک ناگوار باشد.

چرا ناگوار؟ آیا این همکاری باعث تقویت اوپک نشده است؟

حضور روسیه در کنار اوپک در سال های اخیر قدرت اثرگذاری آن را در بازار نفت افزایش داده و جان تازه ای به این سازمان بخشیده است و سازمانی که در حال فرسایش بود را دوباره احیا کرد اما باید در نظر داشت که اوپک باید به اتکای خود و اعضای خود پایدار بماند که البته کار سختی است. همانطور که اشاره کردم، حضور روسیه در کنار اوپک با اهداف سیاسی و اقتصادی و بین المللی روسیه سازوگار است تا با منافع اوپک. اوپک نباید جایگاه و اعتبار خود را به قدرت سیاسی و نظامی روسیه گره زند. در این صورت خیلی سریع اعتبار و جایگاه خود را از دست می دهد مگر اینکه روسیه به عنوان یک عضو در کنار دیگر اعضای اوپک قرار گیرد و منافع اقتصادی و نفتی را با این کشورها دنبال کند که البته با توجه به قدمت و سیاست های

راهبردی روسها، این مساله بسیار کمرنگ است. بنابراین در موضوع روسیه باید به خود آید و اعتبار و جایگاه خود را قربانی ماجراجویی های روسها نکند.

و سوال آخر اینکه مواضع ایران به عنوان یکی از اعضای موسس اوپک در قبال همکاری روسیه با اوپک و چشم انداز آن را چگونه ارزیابی می کنید؟

ایران با وجود اینکه در طول سالهای همکاری روسیه با اوپک همواره تحریم بوده است، اما نگاه واقع بینانه داشته و وارد هیجانات به مانند عربستان نشده است. این درحالیست که شاید ایران با توجه به مناسبات نسبتا راهبردی با روسیه، می توانست در این زمینه فعال تر و هیجانی تر باشد اما خوشبختانه در موضوع نفت، انرژی و اوپک، ایران بسیار با تدبیر عمل کرده و در مواردی حتی جلوی برخی حرکت ها و انحرافات از سوی کشورهای دیگر مانند عربستان نسبت به گرایش به روسیه هم شده که نمونه آن مقاومت ایران در برابر تحمیل اراده مشترک روسیه و عربستان به اوپک در اجلاس قبلی اوپک بود. در این زمینه باید اشاره داشت در عین اینکه دیپلماسی نفتی ایران در موضوع همکاری روسیه با اوپک، حمایت از این همکاری است اما تلاش کرده قواعد حرفه ای لازم را برای حفظ اعتبار اوپک رعایت کند و مسائل سیاسی را در این کار وارد نسازد. بنابراین فکر کنم چالش بزرگ روسها برای نفوذ در اوپک بیش از همه، ایران باشد.